

Gondolatok az új európai/nemzetközi könyvtári statisztikai szabványról

KURUC Imréné

A könyvtárak napjainkban egyaránt nyújtanak hagyományos és elektronikus szolgáltatásokat. Az információszolgáltatás és -küldés módjai alapjukban változtak meg és változásuk folytatódik a következő években. Széles körben terjed az elektronikus információk és berendezések, valamint a könyvtári szolgáltatások távolból való igénybevétele. Az információforrások kialakuló új formáival és a dokumentumküldés új lehetőségeivel az elektronikus könyvtári szolgáltatások használata gyorsan növekszik.

Az *EN ISO 2789:1994 „Információ és dokumentáció. Nemzetközi könyvtári statisztika”* alapján a könyvtárak csak a hagyományos könyvtári szolgáltatások statisztikai adatait tudják vezetni és így a könyvtárak jelenlegi teljesítményüknek csak egy részét képesek bemutatni. Ez szükségessé tette a régi szabvány korszerűsítését és új szabvány kiadását.

Az *EN ISO 2789:2003 „Információ és dokumentáció. Nemzetközi könyvtári statisztika (ISO 2789:2003)”*,

szabvány mind a hagyományos, mind az elektronikus könyvtári szolgáltatások statisztikai mérésére tartalmaz meghatározásokat és előírásokat. Integrálja a gyűjtemény elektronikus részére és a használat új formáira vonatkozó statisztikai adatokat.

Az új európai/nemzetközi szabvány meghatározza:

- ☉ az elektronikus könyvtári szolgáltatások,
- ☉ az elektronikus információforrások és
- ☉ az elektronikus szolgáltatások használatának különböző formáit.

Ez az európai/nemzetközi szabvány útmutatást ad a könyvtári és információs szolgáltatásokat nyújtó körnek a statisztikai adatok gyűjtésére.

A könyvtári statisztikai adatokat az egyes könyvtárak gyűjtik össze, és ezeket országos regionális, vagy nemzetközi szinten kell összesíteni minden könyvtárra vagy különböző könyvtártípusokra.

Ez az európai/nemzetközi szabvány segíti a könyvtárakat és az információszolgáltatókat a statisztikai

adatok gyűjtésében és a statisztikai jelentések összeállításában nemzeti, regionális, és nemzetközi szinten. Ily módon a különböző könyvtárak által készített statisztikák jobban összehasonlíthatók például országos szinten, de országok között is.

A statisztikai adatokat az egyes könyvtárak főként stratégiai tervezéshez, döntésekhez és pályázatokhoz használják. Országos szinten a statisztikai adatokra a könyvtárpolitika irányelveinek felülvizsgálatahoz és meghatározásához van szükség.

Ez az új európai/nemzetközi szabvány figyelembe veszi, hogy különféle típusú könyvtárak léteznek, amelyek különböző környezetben, a használók különféle csoportjait szolgálják, továbbá számos egyedi jellemzőjük (szervezeti felépítés, finanszírozás, felügyelet stb.) van. Az új szabványt használhatja minden könyvtár és információs szolgáltató függetlenül attól, hogy nem minden, ebben a szabványban megnevezett statisztikai adat megfelelő a könyvtárak valamennyi típusa számára. A könyvtárak lehetőség szerint gyűjtsék az ebben a szabványban megnevezett összes tevékenységükre vonatkozó adatot. Számos statisztikai adat, csak egyes könyvtárak számára megfelelő. Ez a szabvány rámutat arra, hogy mely adatok hasznosak országos szinten a különféle típusú könyvtárak számára. Néhány adat használata feltételesen ajánlott.

A könyvtári tevékenységek leírásának és közreadásának meghatározott követelménye csak akkor eléghető ki, ha az adatgyűjtés a különböző könyvtárakban követi ennek az európai/nemzetközi szabványnak az előírásait. A statisztikák kidolgozása és közreadása nagy gondosságot igényel, de ezzel a kérdéssel a szabvány nem foglalkozik

Az utóbbi években jelentős fejlődés következett be a könyvtári szolgáltatások minőségének valamint a források felhasználási hatékonyságának mérése és összehasonlítása terén. E célra dolgozták ki az ISO 11620:1998 „Információ és dokumentáció. Könyvtári teljesítménymutatók” nemzetközi szabványt és annak ISO 11620:1998/Amd.1:2003 „Információ és

dokumentáció. További teljesítménymutatók könyvtárak számára” 1. módosítását. Az új nemzetközi könyvtári statisztikai szabvány meghatározza azt az adatszolgáltatást, amelyet az ISO 11620 szerinti teljesítménymutatók megkövetelnek.

Mindhárom szabvány magyar nyelven bevezetve is megjelent:

MSZ EN ISO 2789:2003 „Információ és dokumentáció. Nemzetközi könyvtári statisztika (ISO 2789:2003)”

MSZ ISO 11620:2000 „Információ és dokumentáció. Könyvtári teljesítménymutatók”

MSZ ISO 11620:1998/Amd.1:2003 „Információ és dokumentáció. További teljesítménymutatók”.

A közelmúltban – az EN ISO 2789 alapján – megjelent az ISO/TR 20983:2003 „Információ és dokumentáció. Elektronikus könyvtári teljesítménymutatók”. (ISO/TR= ISO technical Report – ISO műszaki jelentés) Ez az ISO műszaki jelentés ugyanabban a formában tartalmazza az elektronikus könyvtárra vonatkozó teljesítménymutatók fogalm meghatározásait és leírását, mint az ISO 11620 és annak 1. módosítása a hagyományos könyvtári szolgáltatásokra. Várhatóan ez a szabványkiadvány is bevezetésre kerül 2004 folyamán és magyar szabványként az év végén fog megjelenni.

Tekintettel a gyors fejlődésre, az ISO/TR 20983-at a fejlődést figyelemmel kísérő és a szükséges kiegészítő statisztikai eljárásokat beépítő munkacsoport fogja karbantartani.

Véleményünk szerint az új nemzetközi statisztikai szabványban sikerült figyelembe venni a könyvtári gyakorlatban bekövetkezett fejlődést, – különösen azt, ami az elektronikus dokumentumokat és az automatizálást illeti – illetve meghatározni az ISO 11620 és az ISO/TR 20983 szerinti adatszolgáltatást és ezzel hatékonyan segíteni a könyvtárak munkáját.